

Nationaal Groefonds is bron van conflict

In wetenschapsmuseum Nemo werd gisteren het langverwachte investeringsfonds van Rutte III gelanceerd door de ministers Wopke Hoekstra en Eric Wiebes. Het Nationaal Groefonds van €20 mrd moet voorzien in de 'noden van de komende generaties' met projectfinanciering op het gebied van kennisontwikkeling, innovatie en de digitale en fysieke infrastructuur. Maar economen en politici van oppositiepartijen reageren kritisch.

Nationaal Groeifonds van €20 mrd blijkt al bij de introductie een bron van politiek conflict

De regering presenteert het investeringsfonds dat de economische groei moet aanjagen. Economen en politici van oppositiepartijen reageren kritisch.

Daan Ballegeer en Bas Knoop
Amsterdam

De locatie was door de communicatiestrategie van het kabinet zorgvuldig uitgekozen. Geen muffig zaaltje op een ministerie, maar wetenschapsmuseum Nemo, symbool van vooruitgang, was gisteren het decor van de lancering van het langverwachte investeringsfonds van Rutte III.

Die symboliek keerde terug in de woorden waarmee de ministers Wopke Hoekstra (Financiën, CDA) en Eric Wiebes (Economische Zaken en Klimaat, VVD) het groeifonds van €20 mrd aankondigden. 'Investeren voor de dag van morgen, om niet te zeggen voor de dag van overmorgen', zei Hoekstra. 'Het gaat om de noden van straks, van de komende generaties', stelde Wiebes.

Het Nationaal Groeifonds moet projecten gaan financieren op het gebied van kennisontwikkeling, innovatie en de digitale en fysieke infrastructuur en zo de economische groei in Nederland aanjagen. Dat is hard nodig om de sterk oplopende kosten van de verzorgingsstaat en pensioenen te kunnen blijven betalen en er tegelijkertijd voor te zorgen dat burgers 'iets terugzien van de verdiende welvaartsgroei in de huishoudportemonnee', stelde Wiebes.

Maar economen en politici van oppositiepartijen reageren kritisch. Het fonds is 'te wazig' en focust zich te veel op het vergroten van het bruto binnenlands product (bbp), stelt Bas Jacobs, hoogleraar economie en overheidsfinanciën aan de Erasmus School of Economics. Kamerlid Henk Nijboer van oppositiepartij PvdA betitelt de plannen als 'erg teleurstellend'. 'Het fonds is meer dan gehalveerd en het kabinet komt met geen enkel concreet project.'

De oprichting van een investeringsfonds werd vorig jaar op Prinsjesdag aangekondigd, waarna het kabinet het dit voorjaar al had willen presenteren. Maar de coronapandemie leidde tot vertraging. Toch hebben Hoekstra en Wiebes, die beiden claimden de geestelijk vader van het fonds te zijn, niet getwijfeld of het fonds er wel moest komen. De coronacrisis maakt volgens beide ministers 'nog eens extra duidelijk dat welvaart en economische groei niet vanzelfsprekend zijn'.

De omvang van het groeifonds is wel klei-

De omvang van het groeifonds is een stuk kleiner dan eerder door het kabinet was uitgesproken

De ministers Hoekstra en Wiebes gisteren bij de presentatie van het Nationaal Groeifonds in wetenschapsmuseum Nemo.

FOTO: KOEN VAN WEEL/ANP

ner dan eerder door het kabinet was uitgesproken. Vorig jaar zongen nog bedragen rond van €50 mrd tot wel €100 mrd voor de komende twintig tot dertig jaar. Vanwege de 'grote economische onzekerheid' houdt het kabinet het bij €20 mrd voor de komende vijf jaar. Dat is jaarlijks €4 mrd tot en met 2025.

Ondernemers, bedrijven en kennisinstellingen kunnen investeringsvoorstellen indienen bij het 'Wopke-Wiebes-fonds'. Die worden beoordeeld door een onafhankelijke commissie van tien wijzen, onder wie klinkende namen als oud-minister van Financiën Jeroen Dijsselbloem, voormalig DSM-topman Feike Sijbesma, ASML-ceo Peter Wennink en wetenschapper Robbert Dijkgraaf. Zo willen Hoekstra en Wiebes voorkomen dat het groeifonds een speelbal wordt van politieke wensen, gericht op het op korte termijn plezieren van de kiezer.

'Die commissie is voor mij niet onafhankelijk en niet technocratisch genoeg', stelt hoogleraar Jacobs. 'De samenstelling komt heel polderachtig over, met veel leden uit het bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld. Het risico bestaat toch dat ze worden beïnvloed door de sector waar ze uit komen. Ik had meer wetenschappelijke zwaargewichten verwacht, bijvoorbeeld academici met expertise op het gebied van innovatie, onderwijs en milieu.'

Om in aanmerking te komen voor geld uit het groeifonds, moet een voorstel voldoen aan een aantal criteria. Zo moet er minimaal

€30 mln mee gemeoid zijn, moet het gaan om een eenmalige investering, niet botsen met kabinetsbeleid en uitvoerbaar zijn. Maar het belangrijkste criterium is de bijdrage aan het 'structureel vergroten van het bbp'.

Als de Tweede Kamer met de plannen instemt, hopen Hoekstra en Wiebes dat zij nog voor de verkiezingen van maart volgend jaar de eerste projecten kunnen financieren. Brede steun voor het groeifonds is echter niet verzekerd. GroenLinks en PvdA, die beide het kabinet in zowel de Tweede als Eerste Kamer aan een meerderheid kunnen helpen, reageren kritisch op de plannen. Zo vindt GroenLinks-leider Jesse Klaver dat het kabinet door de 'eeuwige fixatie op groei en geld de klimaatactie voor zich uitschuift'.

Samenstelling commissie van 'tien wijzen' volgens critici te veel polder en te weinig onafhankelijk

Het Groeifonds heeft 'geen enkel concreet project' en zou te eenzijdig zijn gericht op een groter bbp

Ook hoogleraar Jacobs vindt de focus op groei van het bbp problematisch. 'Dat dreigt investeringen uit te sluiten die wel welvaartsverhogend zijn, maar die zich niet vertalen in een hoger bbp. Denk bijvoorbeeld aan projecten om de CO₂-uitstoot te verlagen. Ik pleit er daarom voor het brede welvaartsbegrip centraler te zetten in de beoordeling.' Sandra Phlippen, hoofdeconoom bij ABN Amro, kan zich hierin vinden. 'Als ooit duidelijk was dat we dergelijke investeringen moeten doen, dan is het wel nu. Je mag het rendement van die projecten niet vergelijken met het rendement van niets doen nu. Je moet het afzetten tegen de economische verliezen voor onze open economie als we in 2050 de draai naar een klimaatneutrale economie niet hebben gemaakt.'

Ze betreurt het dat er een nogal bureaucratische procedure is opgezet. 'Daardoor zal het al snel twee jaar duren voor er ergens een spade in de grond gaat. Het risico is dan dat je geen anticyclisch investeringsbeleid hebt, maar juist een dat de conjunctuurgolf versterkt. En dat terwijl we weten wat de grote transitievraagstukken zijn. Om af te kunnen stappen van fossiele brandstoffen bijvoorbeeld, is er een elektrificatie van onze economie nodig, en moeten er dus heel wat nieuwe leidingen in de grond. Investeren in dat soort basale infrastructuur is een no-brainer.'

→ Lees ook pagina 23